

Nyhetsbrev Nr. 2, 2002

FORMANNEN HAR ORDET

Da valgkomitèens formann Torstein Eskeland ringte meg og spurte om jeg kunne være villig til å stille som formannskandidat ved valget på årsmøtet i NAS, var jeg først veldig tvilende, men etter noen dagers betenkningstid bestemte jeg meg for å si ja.

Årsaken til mitt ja er at jeg synes initiativet til en tverrfaglig gruppe med atferd som felles interessefelt er svært godt. En forutsetning for å stille var også at det måtte sørges for kontinuitetsbærere i det nye styret og det har jeg jo fått idet de fleste av det nåværende styret også satt i det forrige.

Nå kommer det ingen høylydt visjonær programerklæring fra meg. Jeg tror vi skal fortsette å bygge opp NAS til å bli en respektert og anerkjent organisasjon innen vårt felles interessefelt – altså atferd på selskapsdyr.

Jeg ønsker at dette styret skal være noe mer åpen overfor medlemmene om hva styret diskuterer og vedtar, alle styrereferat sendes derfor til nyhetsbrevets redaktør slik at saker som har allmenn interesse kan kommenteres eller siteres der.

I tillegg ønsker jeg at vi blir noe mer synlig utad.

Det er planlagt kvartalsvise nyhetsbrev (utgivelse i slutten av hvert kvartal) noe som er litt hyppigere enn tidligere og det er planlagt noen flere styremøter enn det som har vært vanlig til nå.. I dette nyhetsbrevet vil dere se regnskapet for ifjor – det er enkelt og oversiktlig, så ytterligere kommentarer er overflødige.

Jeg håper på et godt år for NAS med framgang innenfor de områdene vi velger å jobbe på!

God Påske til alle medlemmer!

Espen

PS. Har du husket å betale medlemskontingenten for 2002? (ikke alle har det nemlig!)

PRESENTASJON AV STYRET

ESPEN GUDIM:

Espen Gudim er opprinnelig fra Lillehammer, er utdannet elektroingeniør (Gjøvik Ingeniørhøgskole) og bedriftsøkonomisk kandidat (BI). Jobber til daglig som forretningskonsulent ved IBM og bor på Nordstrand i Oslo.

Espen er tilknyttet BI som sensor og har flere års erfaring i undervisning fra BI.

I tillegg til sin jobb som forretningskonsulent i IBM driver Espen Din Beste Venn Dressurkurs og Din Beste Venn hundebutikk begge i Oslo.

Espen har lang erfaring med egne hunder og var i noen år instruktør og medansvarlig for instruktørutdannelsen i Oslo Hundeskole. Han har de senere år brukt mesteparten av sin fritid og penger til å videreutdanne seg innenfor området hund (til sin samboers store fortvilelse)

Espen har sammen med sin samboer Hanne, to Border Collies, Bajas og Kompiz. Begge hundene konkurrerer i beskjedent omfang både i Agility og lydighet og i tillegg trener vi litt sportrening og gjeting på hobbybasis.

GRY ELLINGSEN ESKELAND

Gry Ellingsen Eskeland tok sin veterinærutdanning i Edinburgh i 1994. Hun har jobbet i smådyrpraksis siden da, tidligere i Stavanger, men nå på Jeløy Dyreklinikk. I 2001 ferdigjorde hun en diplomutdanning innen atferdskonsultasjon i Southampton, en utdanning som har gått på deltid over tre år. Hun har engasjert seg sterkt innen atferd siden hun var nyutdannet, var kursleder på smådyrveterinærenes del (tema:atferd) av Veterinære fagdager i 2000, var initiativtaker til Norges Atferdsgruppe for Selskapsdyr og leder fra 2000 til 2002, og er medlem av flere internasjonale atferdsgrupper. Hun var i tillegg nestleder i smådyrpraktiserende veterinærers forening (1998-2002). Etter en altfor travel periode vil hun konsentrere seg om kassererjobben i NAS i tillegg til ny jobb, egne hunder (agility) og ikke minst sin mann. Hun har nylig også fått et verv i NKK's kompetansegruppe for atferd, som hun håper det vil komme mye nyttig ut av.

Et av hennes interesseområder er preventiv behandling av atferdsproblemer, dvs valpekurs, nybegynnerkurs og rådgiving til eiere før de kjøper valp.

TORUNN SELAND

Torunn var ferdig utdannet psykolog ved universitetet i Bergen høsten 1999. Fra tidligere hadde hun arbeidet med atferdsproblemer hos voksne og barn. Som psykolog har hun vært ansatt i den pedagogisk-psykologisk tjenesten og i barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk. I arbeid med hund har hun sin erfaring fra Fjellanger hundeskole. Torunn driver med vorstehunder, har hatt både langhåret og strihåret. Hun er interessert i jakt og fuglehundtrening, men er også svært opptatt av arbeid med problematferd. Torunn flytter snart til Løten der hun håper på å få mer tid til arbeide med egne og andres hunder. Der vil hun ved siden av psykologarbeid og familieliv engasjere seg i Rotvelta fuglehundcenter som drives av hennes samboer.

Atferdsberikelse for Dyr i Fangenskap

Av Runar Chr. Næss

San Diego, California, USA

Sol, varme, ferie, shoppingtur til Mexico – kanskje for noen, men ikke for meg!

For meg er San Diego i år bare én ting, San Diego ZOO. Vel, kanskje to (2) ting, siden The Zoological Society of San Diego ikke bare driver den gamle ærverdige San Diego Zoo, men også San Diego Wild Animal Park, like utenfor byen.

Riktig nok har jeg venner i San Diego, som jeg elsker å besøke og som jeg er heldig å kunne bo hos – noen har sågar en egen sosialisert ulveflokk jeg selvfølgelig benytter enhver anledning til å omgås med, men denne turen har faktisk som hovedmål å omgås en del andre dyr – og de ansatte i San Diego Zoo.

Jeg skal være med San Diego Zoo's "Enrichment Team" på jobb.

Første gang jeg var i San Diego Zoo var i 1980, og jeg må innrømme jeg den gang ikke engang visste hva atferdsberikelse var, langt mindre hvordan det ble gjennomført i praksis. Etter å ha jobbet med ville dyr i fangenskap selv noen år, ble jeg bedre kjent med dette konseptet – den gang under betegnelsen miljøberikelse (enviromental enrichment).

De to betegnelsene blir fortsatt brukt om hverandre, men består begge i å bedre dyrs livskvalitet. Personlig velger jeg å bruke "atferdsberikelse" når noe blir gjort aktivt for å få fram en bestemt atferd – og "miljøberikelse" når det er snakk om forandringer i habitatet eller dyrets miljø, som fører til en opplevelse for dyret. Dette kan være synlig eller ikke synlig for oss. Det kan dreie seg om lukt, smak, lyd og syns opplevelser som vi ikke kan måle, men som utvilsomt er viktige bidrag til å stimulere dyrets sanser, opplevelser og forhindre kjedsomhet.

Kjedsomhet er det største av alle problemer for dyr i fangenskap. Kjedsomhet kan føre til stereotyp atferd, skader (selvpåført eller i aggresjon med andre dyr), psykiske og fysiske lidelser som depresjon, spiseforstyrrelser osv.. Det hele er en ond sirkel.

Publikum i år 2000 vil ikke se dyr som lider! Kanskje det var greit på 1800 tallet, men ikke nå. Forsvinner publikum så forsvinner også pengene til å stelle for dyrene, og siden går det bare nedover. Dette begynte noen å forstå allerede på 1920 tallet (Dr. Robert M. Yerkes, Heini Hediger, m.fl.), men "vitenskapen om miljøberikelse" fikk ikke virkelig moment før i midten av 1970 årene. Hal Markowitz ved Portland Zoo, Oregon var en av de moderne pionerene – likeledes Gary Priest ved San Diego Zoo og mange andre. Nå skal sies at det ikke bare er zoo miljøer som trenger og anvender berikelse. Laboratorie- og forskningsdyr er minst like viktig å ta vare på – og for ikke å glemme produksjonsdyr! Økt trivsel gir i de fleste tilfeller økt produktivitet, og her er det mye å hente for mange næringer.

Det er allikevel kun ville/eksotiske dyr jeg skal holde meg til i denne omgang.

Etter 7 år i arbeid med ulv både i naturen og i fangenskap har jeg fått mange gode kontakter verden over, særlig i USA – og en av disse har skaffet meg en avtale om å bli med "på innsiden" av San Diego Zoo, berikelsesguru Gary Priest's arbeidsplass. Jeg ble møtt av Sharon fra PR avdelingen, som geleidet meg inn gjennom den klassiske inngangen og ga meg alle nødvendige kort og klareringer. Så ble jeg presentert for Britta Wilson og Jane Jacobsen, som skulle være mine "partnere" for de neste dagene. De to var allerede i gang med å feste grønne isblokker iblandet grønnsaker rundt om i trærne for noen av kløvdyrene. Dyrene holdt god avstand fra de nye "bladene" i treet, bare de modigste søkte utforskende litt nærmere og snuste i luften. Men ingen turte smake på isblokkene. Først når vi kom tilbake etter to timer og isen var smeltet, gikk dyrene rundt og plukket mat som hadde falt ut av isen.

”En toer”, sier Britta. ”Ja vel?”, sier jeg.

All berikelse som blir utført her vurderes, loggføres og arkiveres for senere bruk. Vurderingen som brukes er et poengsystem fra 1 til 4, hvor 1 = ”ingen interesse” og 4 = ”stor interesse i over 15 min.” – i tillegg til en beskrivelse av hva som har blitt observert. Man må kjenne dyret nøye for å kunne gjøre en slik vurdering, og berikelses teamet jobber hele tiden nært med dyrepassere for de aktuelle dyrene for best mulig resultat og mest korrekt vurdering av effekten.

Et eksempel på hvor viktig det er å kjenne arten man skal jobbe med illustreres av historien om dyreparken som fikk en ny gruppe primater fra Sør-Amerika. Det var en svært sjelden underart, så forskningsdata på dem var mildt sagt begrenset. Da dyrene var vel plassert i parkens flotte primathabitat var det noe som så ut til ikke å stemme. Hele gruppen gikk 40 minutter i ring hver morgen og kveld. Til samme tid hver dag, men aldri midt på dagen eller om natten. De spiste normalt, sov normalt og oppførte seg ellers som primater skal, men hver dag hadde de denne ”stereotype” atferden med å gå hvileløst etter hverandre i 40 minutter. Ingen forsto hva som var galt eller hva som utløste denne atferden, og berikelsestiltak ble forsøkt for å bryte mønsteret, men atferden vedvarte.

Til slutt reiste en kurator fra parken til Sør-Amerika, hvor nettopp **disse** dyrene kom fra og der var svaret klart som dagen – bokstavelig talt. Denne gruppen bodde nemlig i trygghet oppe i fjellet om natten, men måtte ned i dalen under for å spise. Turen fra fjellet til dalen tok.....selvfølgelig – **40 minutter**. Det samme gjorde opplagt turen tilbake til fjellet om kvelden. Der var hele ”problematferden”.

En naturlig atferd, som dyrene var blitt genetisk disponert for gjennom tusener (kanskje millioner) av år, tatt ut av sitt naturlige miljø.

La oss se litt nærmere på noen ulike metoder for berikelse:

Habitat design og flere dyr:

Innhegning eller habitat design er noe av det første og viktigste man må tenke på for at ville/eksotiske dyr skal trives i fangenskap. Habitatet må tilpasses hver art etter hvordan de lever i naturen og hvilke behov de har. Et dyr som lever i tett skog eller i en hule i bakken vil misstrives sterkt på en åpen slette, like mye som et fluktdyr fra slettene i Afrika vil bli forferdelig stresset hvis den ikke har tilstrekkelig plass og sikt rundt seg. Flokkdyr er avhengig av andre flokkmedlemmer og en del dyr kan leve i harmoni med andre arter for et mer ”fargerikt” fellesskap. Ulv og bjørn går for eksempel fint i samme innhegning, bare det er plass nok – og gjerne laget slik at dyrene utnytter ulike deler av habitatet. Brunbjørn er en utmerket klatrer og sitter ofte oppe i trærne, mens ulven må holde seg på bakken. Jeg laget engang en revegård med egen fiskedam. Revene var svært opptatt av fisken i vannet og brukte timevis på å finne ut hvordan de skulle klare å fange dem. En sjelden gang forsvant det en fisk, men stort sett lærte fisken å holde seg dypt nok til å unngå revene.

”And great fun was had by all!” Særlig reven, men også publikum.

Mulighet for variasjon i miljøet er en annen ting man må huske på. Innredning eller ”møbler” som vi ofte kaller det, bør kunne flyttes, forandres og utveksles mellom compatible arter for flest mulig nye opplevelser. Har man mange dyr av lik familie, for eksempel store kattedyr, kan disse med fordel roteres gjennom alle de ulike innhegningene etter et fast system. Ved Safariparken Out of Africa i Arizona har man et slusesystem som gjør at alle kattedyrene kan flyttes til alle innhegningene uten å ta dem ut. En (1) innhegning er alltid ledig for ”transitt”. De som ikke har direkte forbindelse har broer og ”kanaler” over hodet på publikum som

leoparder og geparder kan bruke til å komme seg over i en annen innhegning. På den måten er i praksis alle dyrenes innhegning ti ganger så store og det er alltid nye lukter og opplevelser for dyrene å utforske. Man kan si at dette er miljøberikelse, men utforskende atferd er en meget sterk atferd som utføres i stort volum hos mange dyr, så det er i høyeste grad også en atferdsberikelse.

Foring og leting etter mat:

Mat er noe alle dyr er opptatt av. Noen bruker nesten hele sin våkne tid på å finne og spise mat. Her ligger noen av de største mangler, og de største muligheter innen atferdsberikelse. Se bare på våre domestiserte hunder og hester. I sin opprinnelige ville form brukte de mesteparten av døgnet på å sove eller jakte på mat. Ulven jakter fortsatt utrettelig på sine byttedyr og villhesten gjør det den kan best – snike seg lydløst innpå saftig, intetanende gress. Hva gjør vi så når de er domestisert (eks. sommerbeite)?

Vi gir dem mat som tar tre minutter å spise og forventer at dyret skal være tilfredsstilt! ”Ja, de blir jo mett”, sier kanskje du, men sult er ikke problemet. **Spiseatferden** blir ikke tilfredsstilt – **det** er problemet! Jakten og letingen etter mat blir ikke tilfredsstilt. Vi gir dem en atferd i tre minutter som i naturen ville tatt tre timer, hva skal dyrene gjøre med de resterende to timer og 57 minutter? Jo, de gnager på treverk, tygger i stykker møbler, blir frustrert og full av overskudds energi og /eller uønsket atferd (overslag eller omdirigert atferd) – kort sagt, kjeder seg glugg i hjel.

Gode dyreparker har lært å forbedre dette ved å variere kosten, tider og måter maten blir levert på. Størst mulig variasjon innen de næringsgruppene dyret skal ha, og lengst mulig tid til å lete opp maten selv er stikkord. Ellers er det bare fantasien som begrenser hva man kan gjøre. Mat frosset i is, gjemt i trestammer, hengende i trær, nedgravd i bakken, frukt, grønnsaker, rare smaker (vaniljepulver og urter for eksempel), osv..

Leker og kuriositeter:

Objekter med spesiell interesse, eller bruken av disse, er ofte av stor verdi. Det kan være objekter med sjelden smak, lukt, konsistens, eller bevegelse som enten kan fortæres av dyret eller fungere som aktivisering ved at de kan manipuleres. Slike kuriositeter bør helst ikke være tilgjengelig for lenge av gangen, da de fort mister sin interesse. Stadig utskiftning og variasjon er nødvendig – fantasi og økonomi er ofte eneste begrensning. Tau, bowlingball, ”Kong”-ball, skinnfell, gresskar, frukt, ja det meste kan bli leker for dyr.

Syn-, lukt- og lyd-stimuli:

Her kan vi bruke alle effekter som ikke er direkte tilgjengelig annet enn gjennom disse sansene. Synet av andre dyr, lukten av ulike planter, lyden av dyr eller annet kan gi viktige opplevelser og mulighet til selv å respondere med lyd eller atferd. Noen dyrearter, for eksempel primater, elsker å ”lese” blader, se seg selv i speilet eller se på TV. Lydbånd og video kan her gi et utall av nye opplevelser, og kan i tillegg sirkulere mellom de ulike dyrearter.

Trening og håndtering:

I motsetning til hva folk ofte tror, så er dyr i naturen ikke ulærte dyr, de er **meget vellært**. Faktisk så godt, at de er **ekspert** på hvert sitt område. Klassisk betinging (I.Pavlov), operant betinging (B.F.Skinner) og alle andre elementer innen læringspsykologien er hele tiden tilstedet i dyrenes verden og lærer dem hva de skal og ikke skal gjøre. Det er da ikke annet en rett og rimelig at vi, som har ansvar for dyr i fangenskap også gir dem den læringen de trenger – og den meget viktige **atferden** læring består av!

Trening av ulike ”øvelser” eller oppgaver er i høy grad mentalt stimulerende og kan øke dyrs mentale evner og fokus. Lag en liste over 20 øvelser du mener dyret kan utføre og bruk ulike metoder, på ulike steder i innhegningen. Finn gjerne øvelser som i tillegg kan ha praktiske applikasjoner, som å løfte på ben for potestell, gå inn i transportkasse, veterinær besøk, gi publikum et kyss, osv. – avhengig av dyreart.

San Diego Zoo har nesten alle sine pattedyr trent med ”shaping”, ”klikker” og ”target stick”. Selv flodhestene setter nesen mot en ball på en 5 meter lang stang, på kommando! ”Target stick” er forøvrig i utstrakt bruk ved flytting og manøvrering av de fleste dyrene. Ved å ha et dyr trent til å berøre enden av en lang stang med snuten kan man ”styre” dyret dit man vil som med fjernkontroll. Dit stangen føres kommer dyret etter.

Er du interessert i miljø- og atferdsberikelse så se på denne websiden for en komplett liste over sider om temaet: <http://veederandld.20m.com/keeper.html#mail>

Se også det utmerkede Disney's Animal Kingdom enrichment programet: www.csew.com/enrich

Takk til Diana Guerrero ved Alternative Animal Training & Therapy, San Diego, for tips.

Ref.:

Shepherdson, Mellen & Hutchins, Second Nature.
Smithsonian Institution Press, 1998. ISBN 1-56098-745-6

Kleiman, Allen, Thompson & Lumpkin. Wild Mammals in Captivity.
University of Chicago Press, 1996. ISBN 0-226-44003-6

Svartdal & Flaten, Læringspsykologi.
Ad Notam Gyldendal, 1998. ISBN 82-417-0238-8

Referat fra Årsmøtekurset 2002

Av Trounn Seland

Til årsmøtekurset 2002 hadde vi i år fått tak i spesialpsykolog Jon Arne Farsetås. Jon Arne Farsetås er leder av Nafo (Norsk atferdsanalytisk forening) og arbeider daglig med mennesker med atferdsproblemer og habilitering. Farsetås er svært opptatt av shaping og har oversatt Karen Pryors bok ”Don't shoot the dog” til norsk. Ved siden av dette er han katteeier.

Farsetås hadde som oppgave i to dager å prate om ”hvordan lærer våre kjæledyr”. Farsetås gir oss en ny vinkling på et kjent tema, læringspsykologien, og holder oss alle i ånde. Tilbakemeldinger fra kursdeltagerene er samstemt om at Farsetås er en fasinende foreleser som var spennende å høre på.

Farsetås starter med å ta oss med langt tilbake i evolusjonen og presenterer oss for Darwins bidrag til den vitenskaplige tenkning. Evolusjonsteorien er fri for formålstenkning og baserer seg på at evolusjon er tilfeldig. Dette var det som ble så ille mottatt av Darwins samtidige, at ikke mennesket var unikt over alle andre arter. Hver art har funnet sin nisje og spesialisert

seg innen den. Mennesket kan for eksempel ikke måle seg med biens orienteringssans og kartlesing, eller med hundens sporsans, eller fuglenes evne til å finne vei. Mennesket er et resultat av evolusjonen, ikke et mål. Dermed innfører Darwin en "bottom-up" tenkning til forskjell fra den "top-down" tenkningen som hadde preget vitenskapen, og den psykologiske tenkning. Psykologien strevde svært med å bli anerkjent som vitenskap og ble svært kritisert for å ikke beskjeftige seg med objektive data. Behaviorismen vokste frem i USA i etterkrigstida og postulerte at psykologien skulle dreie seg om observerbare atferdskomponenter. Atferdsanalyse er et verktøy som henter sitt grunnlag i Behaviorismen. Den legger til grunn en seleksjonistisk måte å tenke på fremfor den essensialistiske som ser ovenfra og ned for å lete etter kompleksitetens sammensetninger og årsaker.

For å forstå forskjellen i de to tankemønstre illustrerer Farsetås dette med et eksempel fra biologien:

Essensialistisk forklaring

Mitokondrier er viktige for å produsere energi i cellene.

Seleksjonistisk forklaring

En tilfeldig utvikling der en bakterie invaderte en alge førte til at organismen produserte energi mer effektivt. De energiproduserende organer blir kalt mitokondrier. Denne organismen overlevde fordi det var gunstig.

"Organized complexity is the unintended outcome of these inner molecular process, and not their outcome" (Donehoe, 1991)

Hver art er spesialisert i forhold til den atferd arten har behov for. Fra fødselen av har de ulike arter en del medfødte reflekser som er nødvendig for overlevelse. Hos pattedyr er den mest kjente sugerefleksen. Kompliserte reflekser danner faste atferdsmønstre, som er mønstre av atferder som blir satt i gang av et bestemt stimuli, og som når det er startet ikke lar seg avbryte før det er ferdig. Gjøken plasserer egget sitt i et annet reir, når ungen klekkes ut og ser/kjenner andre egg i reiret utløses et fast atferdsmønster som går ut på å skyve de andre eggene ut av reiret. Atferden stopper når reiret er tomt for egg.

For å forstå hvordan læring opptrer viser Farsetås vei fra læring på cellenivå og gjennom de ulike bidrag i læringshistorien. For de som hadde vansker med å henge med her er det fullt forståelig. Læringshistorien er lang og komplisert og ikke lettfattelig, men stadig ny brikker blir lagt til vår kunnskap og Farsetås gir sitt bidrag.

Hebb la med sin regel grunnlaget for hvordan læring skjer i hjernen:

Det finnes sterke og svake koblinger mellom nevroner. Dersom den svake koblingen blir depolarisert innen 3 sek etter at en sterk kobling blir depolarisert- da blir den svake koblingen sterkere.

Læring bygger på medfødte reflekser og faste atferdsmønstre. Pavlov lanserte begrepet klassisk betinging og fikk nobelspris for sitt arbeid med læring hos hunder. Det er et element av klassisk betinging i all læring. Læring er noe langt mer enn læring av ferdigheter, vi kan her og prate om læring på cellenivå når vi ser heroinister som blir ruset av saltvann.

Hva er det som er forsterkende? Forsterkere kan være mer eller mindre effektiv. Foruten om primærforsterkeren mat som er tilstedet i alle eksperimenter i læringshistorien snakker vi ofte om sekundærforsterkere som er av visuell, taktil og auditiv form. Den auditive har ofte vist seg, som klikkeren, å være svært virkningsfull. I en læringssituasjon

arbeider vi i naturlige miljøer. Disse naturlige miljøene består av et sammensatt stimulumateriale. Det er ikke alltid like lett å vite noe om hvilke stimuli som kobler seg til hverandre. Noen stimuli vil oppleves sterkere og mer fremtredene for det enkelte individ og det vil være gunstig å vite noe om hva som er sterke stimuliopplevelser for kjæledyra våre, dermed vet vi også noe om hva som vil være forsterkende for deres atferd.

Behaviorismen har vært opptatt av seleksjon men ikke variasjon. Shaping baserer seg på en atferdsbiologisk seleksjonsprosess. Skal du drive med shaping er det viktig å ha med seg de ti bud som er hentet fra K.Pryors bok:

- Du skal alltid endre kriteriene så langsomt og i så små skritt at klienten har høy sannsynlighet for å lykkes.
- Tren en ting av gangen! Bruk aldri to kriterier samtidig!
- Ta alltid atferden over på variabel forsterkning før du hever eller endrer prestasjonskriteriet.
- Når du innfører et nytt kriteriet, slakk litt av på det gamle.
- Vær alltid beredt! Planlegg shapingprosessen slik at du alltid vet hva du skal gjøre om det skulle komme en rask utvikling.
- Bytt ikke trener underveis i shapingprosessen.
- Dersom en prosedyre ikke gir fremgang, skift prosedyre. Det er mange måter å tilrettelegge en shapingprosess på.
- La deg aldri avbryte eller distrahere midt i en treningsøkt, det vil ofte fungere som straff.
- Dersom du ikke får økt mestring eller direkte tilbakegang, gå tilbake å ta en rask gjennomgang av hele shapingprosessen på nytt.
- Avslutt treningen på topp, eller i det minste mens leken er god.

Atferdsforskningslitteraturen beskriver oftest den differensielle forsterkning som vi har på seleksjonssida mens den ofte glemmer variasjonssida. Et hver individ vil variere naturlig i sin atferd ut i fra sin organismes variabler. Variasjon ifht hvilke stimuli som kontrollerer responser vil og variere hos individer. Når vi arbeider med læring er det viktig å ha med seg at ethvert individ har en læringshistorie. Atferder som har en læringshistorie er prinsipielt mye vanskeligere å skulle lære noe innenfor enn etablering av nye atferder.

*Hvis du har en atferd du vil bli kvitt, skjerp stimulikontrollen, gi forsterkning men snevre inn stimuli, når du har oppnådd stimulikontroll slutter du å gi stimuli.
(K.Pryor)*

Forsterkeren er problemet og vi kan snakke om dysfunksjonelle forsterkere og problemer med å kontrollere forsterkeren. Stimulikontroll er en av tre prosedyrer for atferdskontroll som Farsetås viser til. De to andre er Konsekvensprosedyrer som regulerer sannsynlighet og topografi, og EO-prosedyrer som regulerer stimulusfunksjoner.

Når en skal beskjeftige seg med atferdsanalyse og læring av atferder kan en ikke overse de bidrag som evolusjonen har gitt. Vi må se på historien til individet for å forstå utgangspunktet. Farsetås avslutter søndagen med å forelese om fobier hos mennesker. For å forstå menneskets angst for enkelte ting som slanger, edderkopper og åpne rom må en tenke seg tilbake til en tid da det var svært funksjonelt og viktig å være redd for disse tingene. Det ligger i den biologiske arven vår å reagere med frykt. Til sammenligning ville det i dag vært mye mer fornuftig å vært redd for biler noe som du sjeldent opplever mennesker er.

Farsetås sitt todagers bidrag er altfor omfattende til å skulle gjengi på noen stakkars sider, for de som skulle ønsket mer, ja da skulle du ha vært der! Men ikke fortvil, det kommer flere kurs og seminarer som vil gi nye byggesteiner til å utvikle vår forståelse og vår viten.

Torunn Seland

I forbindelse med årsmøtekurset ble det etterlyst en del definisjoner og grunnleggende begreper i læringsteorien, og Torunn Seland har derfor skrevet en kort innføring.
Red.

LÆRINGSTEORI

Av Torunn Seland

Betinging

Betinging kan forstås som en kobling, dvs. at to fenomener som opptrer nært i tid og rom blir lært å ha et forhold til hverandre, de blir betinget til hverandre. Sterke stimuli trenger å opptre få ganger før de er betinget til hverandre. Svake stimuli må opptre mange ganger for å bli betinget til hverandre. Betinging kalles også gjerne for assosiasjonslæring.

Der finnes tre former for betinging: Klassisk betinging, instrumentell betinging og operant betinging. Der finnes små forskjeller mellom instrumentell og operant betinging, mest kan disse sees i et historisk perspektiv der instrumentell betinging var først og operant betinging kom som en videreutvikling av denne. De aller fleste i dag velger å ikke skille mellom disse begrepene. Vi sier derfor vi har to hovedformer for betinging: Klassisk og operant.

Habituering

Habituering menes å være den mest gjennomgående form for læring vi har. Habituering er læring av en hendelse/stimulus, mens betinging er læring av assosiasjon mellom to hendelser/stimuli. Habituering kan forstås som en tilvenningsprosess til et stimulus. Vi blir hverdag utsatt for en rekke stimuli gjennom sansene som lukt, lyd etc. som vi ikke er oppmerksomme på fordi vi er så vant med disse stimuli at vi har sluttet å legge merke til dem slik vi gjorde første gang de ble presentert for oss.

I arbeid med hunder ser vi ofte nytteverdien av å oppholde oss i by og trafikk med en valp for at den skal bli habituert til en rekke lyder og lukter.

Klassisk betinging

Klassisk betinging blir også kalt Pavloviansk betinging. Pavelov gjorde forsøk med hunder og tok utgangspunkt i de ubetingede refleksene. Det vil si fysiologiske reflekser som er medfødte.

Pavlovs eksperiment

Når mat kommer i kontakt med munnen utskilles det spytt i munnhulen som den første del av fordøyelsesprosessen. Dette er en ubetinget refleks. Maten er det ubetingede stimulus (UBS), mens spyttet er den ubetingede respons (UBR). Hundene i Pavlovs eksperiment ble koblet til et registrerings apparat som målte mengde av spytt utskilt fra spyttkjertlene. Hunden fikk en matbit i munnen og spyttet ble målt. Deretter presenteres en tikking fra en metronom påfulgt av mat etter 15 sek. Tikking. Etter mange gjentakelser ble spyttet utskilt like før maten kom, og etter 20 ganger kom spyttet med en gang tikkingen startet. Et nøytralt stimuli, tikking

parres med det ubetingede stimulus flere ganger, det nøytrale stimulus betegnes betinget stimulus (BS) når det utløser den ubetingede respons (UBR) som når den utløses av det betingede stimulus (BS) blir betegnet betinget respons (BR).

Før betinging: UBS→UBR
Under betingingen: BS+UBS→UBR
Etter betinging: BS→BR

Pavlov hevdet at klassisk betinging innebar læring av en assosiasjon mellom stimuli eller hendelser som følger hverandre nært i tid (kontiguitet). I utgangspunktet er individet som et ubeskrevet lerret (tabula rasa) og responderer bare på sine omgivelser med sine medfødte ubetingede reflekser. Erfaring gjennom sanseinntrykk og opplevelser bidrar til at en rekke betingede responser utvikles. Utviklingen vil bidra til stadig mer komplekse stimuli-assosiasjoner. Assosiasjonene vil skape mønstre av forventning om sammenhenger, verden blir mer forutsigbar. Repetisjon og systematikk er viktig for innlæringen av assosiasjonene. Pavelov anså prosessen for å være svært mekanisk.

Eksitatorisk og inhibitorisk betinging

Klassisk betinging forekommer under to omstendigheter, når BS signaliserer at UBS kommer, eksitatorisk betinging, og når det signaliserer at det ikke kommer, inhibitorisk betinging. Inhibitorisk betinging er en aktiv undertrykking av en respons som ellers ville forekommet naturlig og etableres når BS forekommer uten at UBS etterfølges.

Første og andre ordens betinging

Den betinging som skjer ved BS→UBS→UBR, som blir til BS→BR kalles for førsteordens betinging. Andre ordens betinging skjer når en tar enda et nøytralt stimulus BS2 og parrer det med det eksisterende BS, og BS2 fremkaller BR.

1. BS→UBS→UBR =BS→BR
2. BS2→BS→BR =BS2→BR

Generalisering og stimulidiskriminering

Tidlig i en læringsprosess kan flere stimuli bli paret til den samme respons. Et tonesignal skal betinges til mat og et lyssignal skal betinges til ingenting, begge signalene kan i starten utløse spytt, dvs. forventning om mat, etter gjentatte repetisjoner hvor bare tonesignalet blir fulgt av mat diskriminerer individet mellom de to stimuli. Generalisering blir også brukt videre til å betegne at en lært assosiasjon er gjeldende på tvers av steder og situasjoner.

Ekstinksjon

Dette begrepet betyr utvisking av en allerede betinget respons. Dette skjer når BS gjentatte ganger ikke blir etterfulgt av UBS, BR vil da opphøre å følge BS. Hvis tikkingen hos Pavlovs hunder gjentatte ganger ikke følges av mat vil spyttsekresjon opphøre å inntreffe når tikkingen starter.

Spontan gjenervervelse

Dette er en tendens av at BR dukker opp spontant etter en periode, på tross av at det har vært ekstinksjon.

Latent inhibisjon

Når et stimuli, for eksempel en tone først er betinget med ingenting, det vil si den er lært å ikke ha noen assosiasjon, vil det senere være vanskeligere å betinge dette stimuli til et annet.

To hunder skal lære at tonesignal blir assosiert med mat, den ene hunden har først fått presentert tonesignalet uten at mat følger flere ganger, denne hunden lærer senere enn den hunden som ikke tidligere har fått presentert tonesignalet.

Compound betinging

I en laboratoriumssituasjon kan man isolere et enkelt stimuli og studere det, i naturlige eksperimenter og i det virkelige liv vil individet alltid bli påvirket av flere stimuli samtidig. Betinging vil da skje med et sammensatt stimuli materialet.

Overskygging

Når individet presenteres for et sammensatt stimuli materialet vil ett av de betingede stimuli bli overskyggende for de andre, det vil være dominant i forhold til å skulle predikere UBS. Dette kan være artsbestemt, noen arter er mer responsive for enkelte stimuli enn andre, f. eksempel kan det skilles mellom visuelle og auditive stimuli.

Blokkering

Det dominerende stimuli kan blokkere innlæringen av andre stimuli. Dersom et tonesignal er dominant i prediksjon av mat kan dette blokkere betinging av f.x. lys eller andre stimuli i situasjonen. Presentasjonen av disse andre stimuli vil ikke utløse CR. Dette kan også virke blokkerende i fht. Innlæring av en andre ordens betinging, det nye BS vil ignoreres.

Vi kan forstå dette som at individet vil diskriminere mellom "viktige" og "uviktige" stimuli, og responderer på det stimuli som oftest har predikert UBS, de andre stimuli blir sekundære og ignoreres.

Operant betinging

I følge Skinner betraktes individet som aktivt i forhold til sine omgivelser. I klassisk betinging har Pavlov tatt utgangspunkt i de medfødte reflekser som ikke er viljestyrte, dette kan vi se på som passive responser. I operant betinging "opererer" individet på sine omgivelser, dvs. at atferden får konsekvenser. Når de samme konsekvenser inntreffer sammen atferd over tid, blir atferden blir predikerbar, individet får en følelse av kontroll, og omgivelsene blir forutsigbare. Individet operer på sine omgivelser for å oppnå ønskede konsekvenser.

Operanter

Er de responser som kommer frivillig, aktivt fra individet.

SD→O→R→SR→C

I operant betinging har den klassiske betingingsmodellen $S \rightarrow R$ utviklet seg og fått flere faktorer eller stadier i læringen. Denne modellen gir uttrykk for at vi også må vurdere individets tidligere erfaringer som medvirkende til læring.

Stimulus kontroll & Diskriminative stimuli (SD)→ flere stimuli opptrer i miljøet samtidig og individet må lære å skille mellom de (diskriminere), og finne ut hvilke som fører frem til ønskede konsekvenser. Det diskriminative stimuli er dermed det stimuli som fører frem til konsekvenser. En annen måte å si dette på er at nå er responsen under stimulus kontroll.

Organisme variabler (O)→ individets predisposisjon, dette vil si at individer er i utgangspunktet forskjellige med ulike erfaringer, noe som kan virke inn på muligheten for å lære nye assosiasjoner.

Operanter (R) → responser som kommer frivillig fra individet. Dette er enhver atferd som individet utfører og som får effekt på miljøet.

Forsterker (SR) → Forsterkere er konsekvenser av atferden som øker sannsynligheten for at en atferd skal gjentas.

Forsterkningsforbindelser (kontingenser) → betegnelse på hvilken relasjon det er mellom responsen og forsterkningen. Tidligere antok man at nærhet i tid og rom var tilstrekkelig for at betinging skulle skje, men i den senere tid ser man at dette ikke nødvendigvis er nok, betinging skjer ikke dersom ikke individet oppfatter at det er en sammenheng mellom stimuli. For eksempel ved problematferd kan en tenke at individet har oppfattet sammenhenger mellom stimuli som tilfeldigvis har vært i nærheten av hverandre mens de sammehenger som var ment å skulle læres ikke er blitt oppfattet. Hva er blitt lært/ikke lært, og hvorfor?

Forsterkning:

Forsterkning er en konsekvens som vil øke sannsynligheten for at en atferd vil gjenta seg. Vi skiller mellom positiv og negativ forsterkning. Positiv forsterkning er en positiv konsekvens av en atferd som vil øke sannsynligheten for at en (respons) atferd gjentar seg. Negativ forsterkning er en negativ konsekvens, som når den fjernes, vil øke sannsynligheten for at en (respons) atferd vil gjenta seg.

	Forsterkning	Straff
Goder	1. presenteres	2. fjernes
Aversiv stimuli	3. fjernes	4. presenteres

1. Positiv forsterkning
2. Negativ straff
3. Negativ forsterkning
4. Positiv straff

Straff

Straff er en konsekvens av en atferd som senker sannsynligheten for at en atferd vil gjenta seg. Som for forsterkning kan vi også skille mellom positiv og negativ straff, vi tenker at da betyr positiv noe som tilføres eller presenteres mens negativ er noe som fjernes. Positiv straff blir således en konsekvens av en atferd som når den presenteres vil senke sannsynligheten for at en atferd vil gjenta seg. Negativ straff er en konsekvens av en atferd som når den fjernes vil senke sannsynligheten for at en atferd vil gjenta seg.

Unngåelsesbetinging

Unngåelseslæring er når et individ responderer til et signal på en måte som fører til unngåelse av et aversivt stimulus. Effekten av negativ forsterkning studeres gjerne gjennom unngåelsesprosedyrer. Hunden lærer hvilken atferd som fører frem til at det aversive stimulus opphører (escape betinging) eller at den lærer hva som må til for at det aversive stimulus ikke skal bli presentert.

Shuttle box: denne boksen har to rom adskilt ved en liten vegg eller barriere. Hunden står på den ene siden hvor elektrisk sjokk kan bli gitt gjennom gulvflaten. Før sjokket blir gitt

kommer et sterkt lydssignal, hvis hunden hopper over barrieren med en gang lydssignalet kommer unngår den sjokket.

Forsterkningssystemer

Variabel forsterkning på frekvens og på tid i en mengde variasjoner. Variabel forsterkning i forhold til innsats kalt også hierarkisk forsterkning.

Forming av operant betinging

Shaping-prosedyrer er måter å forme et individs atferd ved en gradvis tilnærming til den ønskede atferden. Shaping er betegnet som suksessiv tilnærming, det er at individets respons kommer suksessivt nærmere den ønskede respons. For å lære et individ en atferd på denne måte har er det svært viktig hvor nøyaktig en klarer å administrere forsterkerene. "Klikkeren" er en lyd som har blitt brukt til dette formålet. "klikkeren" betinges gjennom klassisk betinging til mat, og brukes som en nøyaktig forsterker som lettere kan tildeles ved den ønskede respons. Kravene til responsen tilnærmes gradvis mot den ønskede respons.

Begrepsapparatet i praksis

Begrepsapparatene inne klassisk og operant betinging brukes i dag om hverandre i skjønn forening. Begreper som for eksempel stimuluskontroll, generalisering og ekstinksjon er fenomener som er like gjeldende for hver av de ulike betingingsprosedyrer. Måten de skiller seg på er hvordan en betinging eller en assosiasjon læres. Når en ser på læring i praksis er det ofte slik at atferd er sammensatt av momenter og at en ofte ser at både klassisk og operant betinging er tilstede.

Hvordan gjør vi så bruk av teorien i praksis? Hvordan skille ut hva som er belønnende i en situasjon og dermed vil virke motiverende for gjentakelse av atferd og hva vil hemme gjentakelse av atferden, og hvordan kan vi bruke dette bevisst for å få hunden til å lære hva vi ønsker den skal gjøre og hva vi ikke ønsker den skal gjøre?

Atferdsmodifikasjon & atferdsterapi: Dette er metoder som er hentet fra anvendt psykologi og pedagogikk for arbeid med endring av atferd. Ved endring av atferd er det viktig med et godt forarbeid med observasjoner og registrering slik at en har et mål for den atferden som skal endres. Kartlegging av atferd krever mye erfaring og gode valide og reliable måleteknikker/instrumenter.

Noen teknikker for reduksjon av uønsket atferd/respons:

Ignorering

For å få avlært en allerede etablert atferd ønsker vi å løse opp en betinging. Ekstinksjon, eller utslokking, av en betinget respons skjer når det betingede stimulus gjentatte ganger ikke fører til det ubetingede stimulus. I praksis vil dette si at når en atferd gjentatte ganger ikke fører til den ønskede konsekvens vil atferden opphøre å inntreffe. Ved avlæring av atferd må da individets forsøk på å vise atferd ignoreres.

Det har imidlertid vist seg at når en atferd som tidligere har ført frem til ønsket respons blir ignorert, vil atferdens hyppighet øke for så å falle. Dette kan beskrives som en omvendt ukurve.

Time-out

Noen ganger er det umulig å ignorere atferd som er svært intens eller kanskje skadelig hvis den får fortsette. Time-out betyr å gå inn og bryte situasjonen og individet må fjerne seg/blir fjernet til et annet sted/rom der det må være til den uønskede atferden har opphørt.

Flooding

Når et individ har etablert en frykt eller stress i forhold til en situasjon, kan en utnyttet prinsippet om ekstinksjon. Redsel og stress er aktivering av nervesystemet. Denne aktiveringen er en beredskap som individet får for å mestre nye truende situasjoner. Hvis en situasjon oppleves som stressende og truende og individet blir aktivert, vil aktiveringen avta raskt om situasjonen ikke viser seg å være farlig. På denne måten vil en bli tilvent til en situasjon en i utgangspunktet hadde vansker med å oppholde seg.

Desensitivisering:

I praksis kan flooding være en teknikk som sliter for mye på individet og det blir og et etisk spørsmål om hva en utsetter et individ for. Desensitivisering er en måte å få tilvent et individ til en truende/stressende situasjon uten å utløse full aktivering. Desensitivisering er gradvis tilnærming. Desensitivisering bygger ikke på ekstinksjon men på motbetinging. En betinger et stimulus til situasjonen som er uforenelig med det eksisterende stimulus. Hvis frykt er et ubetinget stimulus som er blitt paret til en situasjon/objekt, vil en pare denne situasjonen med avslapping. Avslapping og frykt kan ikke eksistere samtidig som frykt og er ment å erstatte frykten.

I praksis med hunder kan en tenke seg at hunden er stresset for et bestemt sted. En starter på lang avstand og nærmer seg gradvis, ved minste signal om at hunden blir stresset stopper en og går ikke videre før hunden slapper av. Slik jobber en seg gradvis mot situasjonen. I flooding vill en ha godt rett i situasjonen og blitt der til individet var så utmattet at stresset hadde avtatt.

Norsk Atferdsgruppe for Selskapsdyr

Årsmøtepapirer

Dagsorden

1. Godkjenning av innkalling
2. Godkjenning av fremmøtte medlemmer
3. Godkjenning av dagsorden
4. Årsberetning
5. Regnskap
6. Budsjett
7. Fastsettelse av kontingent
8. Valg av styre og revisor
9. Valg av valgkomite
10. Eventuelt. Det er ikke kommet saker under eventuelt innen tidsfristen.

4. Årsberetning 2001

Styret

Styret har bestått av Gry Ellingsen Eskeland (leder), Per Jostein Matre (sekretær), Frank Christiansen (kasserer), Morten Bakken, Renate Grotle Nydal, Torunn Seland , Sylvi Engebretsen (styremedlemmer). Styremedlem Sylvi Engebretsen og kasserer Frank Christiansen fratradde styret i styreperioden.

Det er holdt 5 styremøter i perioden: 1 telefonmøte, 1 e-postmøte og 3 møter ved Norges Veterinærhøgskole.

Styrets hovedarbeid

Arrangement av seminar

Årsmøtekurs 2001- Frykt, fobi og angst med Anne McBride som foreleser, Gry Eskeland kursleder og Morten Bakken som teknisk kursleder. 23 deltakere

Høstkurs 2001- Treningsmetodikk/observasjon og praksis, kurskomite: Gry Eskeland, Torunn Seland og Renate Grotle Nydal. 9 deltakere

Deltakelse ved NAFO årsmøteseminar 9-13/5: Per Anders Johnsen, Morten Bakken og Rune Fjellanger foreleste på den komparative delen.

Administrative saker

Internettssider www.nas.rett.no

Postboksadresse

Logo

Høringer

Hundeloven (mai)

Utdanning

Kontakt med Norges Landbrukshøgskole angående deres nye hovedfagstudium innen sports- og familiedyr.

Styret har arbeidet med hva som bør kreves av kompetanse for ... Dette arbeidet er ikke enda slutført, videreføres i 2002.

Vedtak angående tema på de videre årsmøtekursene: Det blir lagt opp til 4 moduler, der temaene blir:

Modul 1: Læring

Modul 2: Observasjon

Modul 3: Konsultasjon/Kartlegging

Modul 4: Behandling.

Disse modulene blir repetert etter 4 år, og legger et grunnlag for at deltakere som deltar hvert år får en basis innen feltet atferdskonsultasjon. Ved repetisjon av modulene, skal det legges opp til at nye medlemmer får en introduksjon til temaet i forkant av kurset, slik at alle medlemmer får utbytte av kursene.

Internasjonale kontakter

Arbeidet med å bli assosierte medlemmer i Companion Animal Behaviour Study Group ble slutført i 2001. Alle hovedmedlemmer i NAS har tilgang til nyhetsbrevet til CABTSG på internett.

Kontakt med ”international dog aggression group”

Nasjonale kontakter

Arbeidet med å bli assosiert medlem av Norsk Atferdsanalytisk Forening (NAFO) ble slutført i 2001. Alle medlemmer av NAS får delta på NAFO-seminar til redusert pris, og kan motta deres blad Diskrimanten.

Arbeidsgrupper

Arbeidet med å opprette arbeidsgrupper har vært nedprioritert i 2001. Allikevel har vi fått knyttet til styret noen nøkkelpersoner innen internett: Per Anders Johnsen (web master), innen nyhetsbrev. Mai-Brit Iden (redaktør) og seminarkomite (Ellen Christensen og Jannicke Nordgren). Dette arbeidet er ikke slutført, vil bli videreført i 2002.

Nyhetsbrevet

Det er utgitt 3 nyhetsbrev i 2001

Antall medlemmer 31.12.01

62

5. Regnskap

Det foreligger ikke regnskap til årsmøtet 2002. Kasserer valgte å gå ut av styret i desember 2001 og har ikke fullført regnskapet. Den som blir valgt som kasserer vil måtte slutføre regnskapet for 2001.

Foreningens konto ved årsskifte viser en beholdning på 35 876,-

6. Budsjet

Det foreligger ikke budsjett til årsmøtet 2002.

Årsmøtekurs og høstkurs er planlagt holdt, og disse kursene har tidligere år gått med overskudd. Ingen store investeringer er planlagt av det avtroppende styret.

7. Medlemsavgift

Styret foreslår at medlemsavgiften beholdes på samme nivå som i 2001.

Hovedmedlem 600,-

Assosiert medlem 200,-

Valg

8. Valg av styret:

Utdrag fra vedtektene:

Valg av styret: Styrets valgperiode er 2 år. Representantene velges slik at leder, sekretær og et styremedlem velges det ene året, mens kasserer og resterende styremedlemmer velges det andre året. Simpelt flertall kreves for valg av styret. Dersom det kommer benkeforslag kreves 2/3 flertall.

Valgkomiteens forslag:

Leder: Espen Gudim (2 år)

Sekretær: Torunn Seland (2 år)

Kasserer: Gry Eskeland (1 år)

Styremedlemmer: Per Jostein Matre (1 år)
Morten Bakken (1 år)
Renate Grotle Nydal (2 år)
Ellen Christensen (1 år)

Revisor:

På grunn av at styremedlemmer har gått ut av styret, blir kasserer og 3 styremedlemmer valgt inn ved suppleringsvalg.

9. Valg av valgkomité

Styrets forslag:

Torstein Eskeland
Rita Kylling
Gry Løberg

10. Eventuelt

ingen saker er innmeldt innen tidsfristen.

REFERAT FRA ÅRSMØTET I NORSK ADFERDSGRUPPE FOR SELSKAPSDYR

Årsmøtet i NAS ble holdt 17.02.02 kl. 13.00 i auditorium 2 ved Norges Veterinærhøgskole, i forbindelse med årsmøteseminaret "Hvordan lærer våre kjæledyr?". 17 medlemmer var til stede; 12 hovedmedlemmer og 5 assosierte medlemmer. Torstein Eskeland var ordstyrer.

1. Godkjenning av innkalling

Uten anmerkninger.

2. Godkjenning av fremmøtte medlemmer

Uten anmerkninger.

3. Godkjenning av dagsorden

Uten anmerkninger.

4. Årsberetning 2001

Årsberetningen ble godkjent med følgende kommentarer:

Høringer

Styret i NAS har levert tilbakemelding på høring av forslaget til den nye hundeloven. Det ble en forespørsel om innholdet i tilbakemeldingen, og enighet om at interesserte kunne få vite mer ved å ta kontakt med noen i det avtroppende styret.

Nasjonale kontakter

NAS ble assosiert medlem av Norsk Adferdsanalytisk Forening i 2001, noe som blant annet medfører at NAS- medlemmer kan motta NAFO-bladet Diskriminanten. Det ble laget en liste over de som ønsket et slikt abonnement, og bladet vil bli bestilt.

5. Regnskap

Det forelå ikke regnskap til årsmøtet.

6. Budsjet

Det forelå ikke budsjett til årsmøtet.

7. Medlemsavgift

Styrets forslag om å beholde medlemsavgiften på samme nivå som 2001; hovedmedlem 600,- og assosiert medlem 200,- ble enstemmig vedtatt.

8. Valg av styre

Det kom ingen forslag om forandringer til valgkomiteens innstilling, og følgende styre ble enstemmig valgt:

	Velges for
Leder: Espen Gudim	2 år
Sekretær: Torunn Seland	2 år
Kasserer: Gry Ellingsen Eskeland	1 år
Styremedlemmer:	
Renate Grotle Nydal	2 år
Ellen Christensen	1 år
Per Jostein Matre	1 år
Morten Bakken	1 år

9. Valg av valgkomitè

Det avtroppende styret foreslo gjenvalg av sittende valgkomiteen. Dette ble enstemmig vedtatt, og valgkomiteen for 2002 består da av:

Gry Løberg
Rita Kylling
Torstein Eskeland

10. Eventuelt

Ingen saker hadde kommet innen tidsfristen.

Oslo 20.02.02

Referenter:

Janicke Nordgreen

Maj-Brit Iden

REGNSKAP 2001 /BUDSJETT 2002

		Regnskap	Budsjett
		2001	2002
Resultat	Type		
Inntekter			
Medlemskontingent 1	10	18 000,00	22 500,00
Årsmøtekurs	21	33 300,00	30 000,00
Høstkurs	22	1 400,00	4 000,00
Renter og gebyrer	70	691,00	700,00
Sum inntekter		53 391,00	57 200,00
Kostnader			
Årsmøtekurs	21	28 523,00	18 000,00

Høstkurs	22	1 072,20	3 500,00
Logo	30	4 960,00	-
Porto, kopiering, telefon	40	7 850,38	9 000,00
Nettside	50	4 600,00	2 000,00
CABTSG	60	5 122,90	5 000,00
Renter og gebyrer	70	24,00	1 700,00
			6 500,00
			100,00
Sum kostnader		52 152,48	45 800,00
Årsresultat		1 238,52	11 400,00

I Posten inkluderer medlemskontingent for 2000, men som er inbetalt i 2001 med kr 5.400. Ikke tatt med i regnskapet er utestående medlemskontingent for 2001 som utgjør kr 13.200.

Balanse pr 31.12.01

Eiendeler

Bankinnskudd	35 876,22
Fordringer	327,80

Sum eiendeler **36 204,02**

Gjeld og egenkapital

Gjeld	575,50
Egenkapital	35 628,52

Sum gjeld og egenkapital **36 204,02**

STYREMØTE NAS 2002 25.02.02

Tilstedet: Renate Grotle Nydal, Espen Gudim, Ellen Christensen Gry Ellingsen Eskeland, Torunn Seland

Frafall: Morten Bakken, Per Jostein Matre

Møtet fant sted ved NVH, fra kl: 20.10-23.05

1.1. Konstituering av styre:

Leder -Espen Gudim, Kasserer -Gry Ellingsen Eskeland, Sekretær -Torunn Seland, Styremedlemmer -Renate Grotle Nydal, Morten Bakken, Per Jostein Matre og Ellen Christensen.

1.2. Referat fra møte 07.01.02.

Referatet godkjennes uten kommentarer.

1.3. Presentasjon.

Presentasjon av styremedlemmene.

1.4. Styremøter:

Møtedatoer for 2002 blir som følger:

Mandag 15 april kl:19.00

Mandag 10 juni kl:19.00

Lørdag 4 mai kl 10-14

Mandag 19 august kl:19.00

Mandag 30 september kl:19.00

Mandag 2 desember kl.19.00

1.5. Arbeidsgruppene

Hvordan går arbeidet i arbeidsgruppene? Arbeidet i arbeidsgruppene har ikke hatt den progresjonen som har vært ønsket, mer klare retningslinjer for hva som skal arbeides med er ønskelig.

1.5.1 Nyhetsbrev

Maj Brit Iden er redaktør. Styret foreslår at nyhetsbrevet skal komme ut 4 ganger pr. år og at dette skjer ved utgangen av hvert kvartal (30/3, 30/6, 30/9, 15/12) Maj-Brit skal få referater fra styremøtene. Torunn og Espen har kontakt med Maj Brit ifht. arbeidet med nyhetsbrevene. Espen skriver en leder.

I neste Nyhetsbrev skriver alle i styret skrive en kort presentasjon av seg selv og sende til Maj Brit. Det er behov for oppdatering av medlemsregistrene, dette bør etterlyses i neste N.brev.

1.5.2 Markedsføring og sponsor:

Ønsker vi en fast sponsor? Styret avgjør at det greieste er å søke støtte fra sponsorer til spesifikke saker. Hvilke type markedsføring er aktuelt for oss? posters på Nafo, artikkel i Canis, hundesport??

1.5.3. Kurs.

Kursansvarlig: Renate og Ellen fortsetter.

1.5.4 Websider:

Per Anders Johnsen har vært ansvarlig for sidene men ønsker avløsning. Ellen tar over arbeidet med sidene.

1.5.4. Etikk/standard/utdanning

Det har vært vanskelig å arbeide med dette feltet. Hvor vil vi. Dette temaet skal tas opp på lørdagsmøtet i mai.

Hvilket samarbeid skal vi ha med NKK? Espen skrive brev til NKK og presenterer Nas.

Hvilket samarbeid skal vi ha med NLH? Studiet sports og selskapsdyr (?) er nå i gang.

Nas har forsøkt med brev tidligere men har ikke fått mye respons. Nas har ønsket å bidra med kompetanse for hva studiet skal inneholde. Hva har vi å tilby nå? Hjelp til praksis?

Forelesere?

1.6. Høstkurs:

Vi satser på å arrangerer høstkurs 5-6 oktober, tema tas opp på neste styremøte

1.7. Valgkomiteen

Forslaget til styret skal være inne 6 uker før årsmøte, denne fristen må følges opp, det er fint for kandidater til styret å få noe lenger betenkningstid enn det som er blitt gitt.

1.8. Årsmøtekurs 2002

Årsmøte bør neste år tas i forbindelse med lunsj søndagen. Regnskapet for årsmøtekurset blir gjennomgått. Evaluering av årsmøtekurs ligger på vedlegg "evaluering1.2002".

1.9. Regnskap 2001.

Regnskapet er ikke klart. Kasserer sender det til styret per mail m. tilbakemelding. Regnskapet skal ut i neste nyhetsbrev.

1.10. Budsjett 2002

Poster på budsjettet blir: høstkurs, årsmøtekurs, oppdatering av websider, nyhetsbrevet. Skal vi ha dekking av reiseutgifter til styremedlemmer? Forslaget blir ikke vedtatt. Gry sender ut budsjett i neste nyhetsbrev

1.11. Handlingsplan

Styret vedtar at det skal lages en handlingsplan for Nas for å bestemme hva Nas skal konsentrere seg om framover. Ett spørsmål ifht. dette er hvorvidt vi får fatt på medlemmer som driver med andre dyr. Ønsker vi en økende medlemsmasse, har vi kapasitet til å håndtere det på det nåværende tidspunkt.

Nas ønsker å fange flere som driver med dyr for kompetanseutveksling.

1.12. Medlemskap

Hvilke forskjeller skal det være på assosiert og hovedmedlemskap? Det blir diskutert hvorvidt opptakskravene er for strenge, styret mener de ikke er det.

1.13. Ny dyrevernslov

Det er satt ned en gruppe som skal arbeide med ny dyrevernslov, gruppen mangler fagpersoner som arbeider med smådyr. Nas bør komme på banen ifht til denne gruppen.

1.14. Hundeloven.

Høringsutkastet til Nas ble etterlyst av noen medlemmer på årsmøtet, bør dette legges ut på våre websider?

1.15. Nye medlemmer.

Jenny Rønneberg (vet) Godkjent, Anita Lund (vet) Godkjent, Maria Veggeland, Godkjent, Trond Ivar Karlsen Godkjent assosiert, Ingar Saastad Godkjent assosiert, Anne Lefstad Godkjent, Tone Hals Godkjent, Eva Bergenholt Godkjent assosiert, Vibecke Øre Godkjent assosiert, Alf Roger Skjelfoss Godkjent assosiert.

1.16. Nafø seminar 2002.

Vi får en gratis plass og vi skal ha poster der. Er det noen som har lyst å reise?

1.17. Hvem gjør hva.

Vi skal ha en hvem gjør hva liste for saker i Nas, denne følger hvert styremøtereferat, sjekk om du er ajour! vedlegg "hvemhvahvor"

Referent

Torunn

BOB BAILEY

Kommer till Europa för första gången!

Ta tillfället i akt att möta en av världens mest erfarna och kunnigaste personer i inläring.
Han har tränat över 120 olika djurarter; mer än 10.000 individuella djur och utbildat över 1000 djurtränare världen över.

Miss inte detta tillfälle om **DU** vill bli en **BÄTTRE** tränare!

4-dagars Chicken Training, kurs i Operant inläring
(inkl 1 biljett till föreläsning), Pris: 9 900: -/person.

Föreläsningar 2002:

23 September **Oslo (Norge)**, kontakta Nina Haaland, tel. (+47) 936 52 095, Sverige
(+46, ta bort första 0:an) 0736 523 810 eller E-post: nina@haaland.nu

25 September **Göteborg**, kontakta Pia Myrseth, (+46) 031-12 38 12

2 oktober **Stockholm**

7 oktober **Uppsala**

Pris: 375: -/person och föreläsning.

Mer information

Marie Fogelquist
welcome.to/hund-biten
(+46) 0171-822 50

Cilla Danielsson
www.hundenshus.com
(+46) 08-560 424 60